

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи

Дипломна робота

магістра

з теми: **«СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ НА
СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ»**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи Sz1-M21
спеціальності 232 Соціальне забезпечення

Суботіна Вікторія Станіславівна

Керівник: **Мельник Л.П.**,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки і
соціальної роботи

Рецензент: **Михальська С.А.**,

доктор психологічних наук, доцент, завідувач
кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ	7
1.1. Особи з інвалідністю: загальна характеристика соціальних проблем.....	7
1.2. Особливості соціально-політичних аспектів соціального забезпечення осіб з інвалідністю.....	17
1.3. Законодавчий рівень соціального захисту осіб з інвалідністю.....	30
Висновки до першого розділу.....	43
РОЗДІЛ II. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ	45
2.1. Характеристика створення робочих місць в Україні для працевлаштування осіб з інвалідністю.....	45
2.2. Аналіз результатів дослідження працевлаштування осіб з інвалідністю.....	61
2.3. Соціальна політика досвіду сприяння зайнятості осіб з інвалідністю за кордоном.....	71
Висновки до другого розділу.....	84
ВИСНОВКИ	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	91
ДОДАТКИ	99

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ООН - Організація Об'єднаних Націй

КПІ ООН - Конвенція ООН про права людей з інвалідністю

МФМПС - Міжнародна федерація молоді з порушенням слуху

ЮНЕСКО - Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури

УТОС - Українське товариство сліпих

УТОГ - Українське товариство глухих

МСЕК - Медико-соціальна експертна комісія

МОП - Міжнародна організація праці

ПДВ - Податок на додану вартість

ЗАТ - Закрите акціонерне товариство

ЄС - Європейський союз

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Для України проблема соціального захисту осіб з інвалідністю є особливо актуальною, зокрема і у зв'язку зі зростанням частки даної категорії у загальній структурі населення.

Якщо на початку 90-х рр. минулого століття загальна чисельність осіб з інвалідністю в Україні становила близько 3% усього населення, або 1,5 млн. осіб [6], то станом на перше січня 2021 року чисельність уже дорівнювала 2,7 млн. осіб, тобто частка осіб цієї категорії в загальній структурі населення уже становить 5,4% усього населення, відповідно їх кількість зросла майже в 1,6 рази [2].

Рівень соціального захисту осіб з обмеженими можливостями є відображенням рівня розвитку суспільства в цілому. Протягом останніх десятиріч у світі відбулися суттєві зміни стосовно ставлення до осіб з інвалідністю. Основою цих змін є два визнання рівності прав осіб з інвалідністю на повноцінне життя в суспільстві та створення державами реальних умов для реабілітації та соціальної інтеграції осіб з інвалідністю [6]. Проте, для забезпечення гідних умов для даної 100 категорії населення слід продовжувати вивчення системи соціального захисту осіб з інвалідністю з метою її модернізації.

Проблема соціального захисту осіб з інвалідністю була досліджена в працях багатьох учених. Зокрема, В. Костюк вивчав концепції соціально-правового статусу осіб з інвалідністю [5], актуальні проблеми соціального захисту інвалідів в Україні досліджувались М. Кравченко [6], фінансове забезпечення програм соціального захисту інвалідів в умовах ринкових відносин висвітлено у працях С. Галашко [1], основні засади соціального захисту та соціально-педагогічної інтеграції осіб з інвалідністю в Україні вивчались О. Матрос [8], В. Мельник розглядав міжнародно-правове регулювання соціального захисту осіб з інвалідністю у сфері реабілітації та праці [9].

Аналіз системи соціального захисту та соціального забезпечення осіб з інвалідністю на сучасному етапі розвитку в Україні засвідчує, що здійснені заходи щодо забезпечення повноцінного життя даної категорії населення є недостатніми. Потребує уваги модернізації система соціального захисту осіб з інвалідністю, яка має полягати, зокрема і у зміні пріоритетів щодо їх форм, а саме переважаючі наразі натуральні трансферти (перш за все пільги) мають перейти до грошових трансфертів, а частина пільг може бути трансформована у соціальні послуги. Крім того, необхідно створити умови для зміни негативних стереотипів і ставлення до осіб з інвалідністю в українському суспільстві на основі досягнення соціальної солідарності і соціальної справедливості.

Також гострою залишається тема соціального забезпечення осіб з інвалідністю на сучасному етапі розвитку України, що і зумовило на вибір нашого наукового дослідження.

Об'єктом нашого дослідження є особи з інвалідністю, а **предметом** – особливості соціального забезпечення осіб з інвалідністю.

Мета роботи є вивчення особливостей соціального забезпечення осіб з інвалідністю, зокрема у питанні їх працевлаштування.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз особливостей соціального забезпечення осіб з інвалідністю в Україні.
2. Дослідити особливості працевлаштування осіб з інвалідністю.
3. Проаналізувати міжнародний та вітчизняний досвід у сфері працевлаштування осіб з інвалідністю.

Методологічною та теоретичною основою дослідження стали наукові праці таких учених: І. Бех, Л. Божович, І. Зверєва, В. Бочарова, О. Безпалько, С. Галашко, С. Григор'єва, А. Капська, В. Костюк, М. Кравченко, Г. Лактіонова, О. Матрос, Н. Мельник, В. Морозов, С. Пальчевський, С. Харченко, Л. Харченко та інші.

Методи дослідження. В роботі були використані загальнонаукові методи: аналіз, узагальнення та систематизація теоретичного вивчення заявленої проблеми та емпіричні методи: спостереження, анкетування.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дипломній роботі висновки і пропозиції можуть бути використані в процесі підготовки здобувачів вищої освіти зі спеціальності 232 Соціальне забезпечення, а також працівниками установ соціального захисту населення при організації роботи з особами з інвалідністю.

База дослідження. Дослідження проводилось на базі Кам'янець-Подільської благодійної організації «Віра та світло». Дослідженням було охоплено 20 осіб з інвалідністю.

Апробація результатів дослідження. Матеріали дипломної роботи магістра були апробовані на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми соціальної роботи: досвід і перспективи» (м. Кам'янець-Подільський, 1 листопада 2022 року).

Публікації. За результатами проведеного дослідження опубліковано статтю: Суботіна В.С., Мельник Л.П. Соціальне забезпечення осіб з інвалідністю на сучасному етапі розвитку України. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: соціально-педагогічна / за ред. Л.П. Мельник, Т.Л. Опалюк. Кам'янець-Подільський. Видавець Ковальчук О.В., 2022. Вип. 35. С. 99-104, у співавторстві із науковим керівником.

Структура дипломної роботи магістра включає: вступ, два розділи, висновки, список використаних джерел та додатки.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного теоретико-експериментального дослідження надали можливість розв'язання поставлених завдань і дали підстави для таких висновків:

1. Участь у житті суспільства, як правило, розглядається особами з інвалідністю як ключ до їх спільної мети, яка полягає в досягненні повної інтеграції з визнанням їх особливих потреб і прав. Багато молодих людей з інвалідністю хотіли б брати участь у діяльності організацій із захисту своїх прав, якщо це було б можливо. В організаціях із захисту своїх прав молоді люди мають можливість зустрітися один з одним виходячи із спільних інтересів. Люди з інвалідністю не завжди мають такі можливості через фізичні і психологічні бар'єри. Бар'єрами на шляху до більш широкої участі є відсутність на місцевому або національному рівні структур представлення людей з інвалідністю та їх проблем. Відсутність інформації є ще одним бар'єром. Інформація про те, чи є фізичний доступ до будівлі, або чи є кошти для людей з поганим слухом або незрячих часто відсутня або недоступна.

Ця відсутність інформації про доступність - або іноді страх недоступності - часто заважає людям з обмеженими можливостями брати участь у подіях. Однією із перешкод для участі є самоідентифікація: чи люди сприймають себе як «люди з інвалідністю» або як члени «меншості». Деякі люди з інвалідністю не хочуть бачити себе як меншість, оскільки це має негативний прихований зміст для них. Інші не вважають себе людьми з інвалідністю, а вбачають себе членами конкретних мовних і культурних меншин. З точки зору політичної участі, у праві голосу відмовлено багатьом людям з обмеженими можливостями, позбавленим правової дієздатності, або коли процедури голосування є недоступними. Коли справа доходить до участі та інтеграції людей з інвалідністю, роль засобів масової інформації у підвищенні обізнаності про права людей з інвалідністю та зміни ставлення до них має вирішальне значення. Засоби масової інформації часто зображують осіб з інвалідністю як таких, що перебувають в тій чи іншій крайності: або дуже бідних, тих, хто

потребує жалю, або їх вшановують як героїв, які наважуються жити. Таке зображення тільки сприяє формуванню стереотипів щодо осіб з інвалідністю, а не розумінню, що вони утворюють групу, таку ж цікаву і різноманітну, як і будь-яка інша група в суспільстві.

2. Дослідження проводилось для вивчення питання обізнаності осіб з інвалідністю щодо можливостей працевлаштування. Права громадян, у тому числі людей з інвалідністю, на працю закріплені у статті 43 Конституції України, у якій, зокрема, визначено, що «кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується». Будь-яка людина, що має будь-яку групу інвалідності, має право на працю. Щодо дослідження трудової діяльності осіб з інвалідністю їх обізнаність повинна формуватися з урахуванням освітніх потреб людей, сприяти розвитку освітніх систем і разом з тим, стати складовою частиною нової соціальної та економічної підтримки. У свою чергу, вимагає формування нової філософії соціальної підтримки щодо осіб з інвалідністю, проведення кардинальних реформ в існуючій системі освіти, які б гарантували рівність можливостей для всіх дітей та молодих людей на доступ до дошкільної, шкільної, професійної та вищої освіти та надавати багато робочих місць для осіб з інвалідністю.

Тому в ході дослідження ми намагалися представити питання правових засад, навчання, виховання, працевлаштування, досягнень, висвітлювали культурний розвиток людей з інвалідністю у контексті сьогодення.

3. При наявності певних прав, законодавче забезпечення працевлаштування осіб з інвалідністю, залучення їх до продуктивної праці залишається слабким місцем у нашій державі. Із-за діяльності досвіду, через обмежені можливості здоров'я особи з інвалідністю не мають змоги на рівних з іншими громадянами конкурувати на ринку праці, як наслідок - порушуються їх права на працю, триває процес витіснення зі сфери трудової діяльності, зростає рівень безробіття та глибина бідності. В цьому зв'язку, актуальності

набуває аналіз зарубіжної практики сприяння зайнятості осіб з інвалідністю та окреслення можливостей його застосування в Україні.

Зайнятість осіб з інвалідністю є однією з важливих складових системи організації використання і розвитку трудового потенціалу соціально-орієнтованої ринкової економіки. Особливе значення вона має і для України в сучасних умовах соціально-економічного розвитку. Змушені констатувати, що головне завдання у сфері професійної реабілітації - забезпечення конкурентоспроможності осіб з інвалідністю на ринку праці і їх працевлаштування - залишається невирішеним.

Досвід сприяння зайнятості осіб з інвалідністю в розвинених ринкових системах свідчить про те, що інтеграція цих громадян до сфери трудової діяльності на сьогодні є одним з пріоритетних завдань соціальної політики.

Узагальнюючи зарубіжний досвід сприяння зайнятості осіб з інвалідністю, можна зробити наступні висновки. Провідна роль у формуванні умов для залучення інвалідів до сфери зайнятості належить державі, при цьому політика держави відносно осіб з інвалідністю будується на рівноправності та гарантіях спеціальних прав для забезпечення їх життєдіяльності.

У країнах розвинутої ринкової економіки держава є потужним регулятором розвитку трудового потенціалу суспільства, в тому числі осіб з обмеженими фізичними можливостями. Програми державного регулювання зайнятості осіб з інвалідністю ґрунтуються на використанні механізму економічної заінтересованості роботодавців у створенні та збереженні робочих місць для осіб з інвалідністю. Залежно від соціально-економічної ситуації в різних країнах діють ті або інші економічні важелі, які мають на меті залучення осіб з інвалідністю до сфери зайнятості: гнучка система квотування робочих місць, резервування певних видів діяльності, створення спеціалізованих цехів і майстерень. З метою сприяння зайнятості осіб з інвалідністю уряди держав із розвинутою соціально орієнтованою ринковою економікою використовують різноманітні заходи щодо найму чи збереження зайнятості цієї категорії осіб.

Підсумовуючи викладене вище, можна зробити висновок, що сприяння зайнятості осіб з інвалідністю є складним процесом, організація якого потребує правильного вибору форм та методів, а також конкретних інструментів, здатних забезпечити узгодження інтересів роботодавців і найманих працівників з інвалідністю. Важко відобразити усі успішні практики, які є у сфері соціального захисту осіб з інвалідністю в розвинутих країнах світу. Водночас розглянуті в приклади за кордоном дають змогу проаналізувати можливість їх застосування в Україні з урахуванням особливостей соціально-економічної системи, розробити і запровадити подібні заходи в нашій країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Галашко С. Фінансове забезпечення програм соціального захисту інвалідів в умовах ринкових відносин. / Вісник економічної науки України, 2009. № 2 (16).С.26-29. Режим доступу :URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/45265>.
2. Державна служба статистики. Режим доступу: URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні». № 1665-IX від 15.07.2021 Режим доступу: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>.
4. Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні». № 1665-IX від 15.07.2021 Режим доступу: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>.
5. Мельник В. П. Міжнародно-правове регулювання соціального захисту осіб з інвалідністю у сфері реабілітації та праці: теоретико-правовий підхід. Вип. 1(22). 2018. Режим доступу: URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v1_2018/17.pdf.
6. Кравченко М. Актуальні проблеми соціального захисту інвалідів в Україні. Державне управління: теорія та практика, 2010. Режим доступу: URL: https://dfrr.minregion.gov.ua/foto/projt_addition/2019/11/aktualnist.pdf.
7. Шаманська Н. Соціальний захист населення в контексті надання соціальних допомог: сучасний стан і пріоритети. / Галицький економічний вісник. 2013. №2(41). с.43–48.
8. Матрос О. Основні засади соціального захисту та соціальнопедагогічної інтеграції осіб з інвалідністю в Україні: переваги та проблеми. / Наукові записки. Серія: Педагогічні науки, 2019. № 178. Режим доступу: URL: <https://pednauk.cuspu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/50>.
9. Мельник В. П. Соціально-правовий статус осіб з інвалідністю у системі державного соціального захисту. Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2017. №2(16) Режим доступу: URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17mvpdsz.pdf>.

10. Кольченко К.О., кандидат технічних наук, доцент Байда Л.Ю., Грибальський Я.В., Азін В.О. Навчальна програма курсу «Інвалідність та суспільство» розроблена в рамках українського - канадського проекту «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні». Режим доступу: URL: https://ud.org.ua/images/pdf/Invalidnist_ta_suspilstvo.pdf

11. Всесвітня програма дій стосовно інвалідів, прийнята Генеральною Асамблеєю 3 грудня 1982 р.: Резолюція ООН 37/52.

12. Всесвітня організація охорони здоров'я, «Міжнародний звіт з питань, пов'язаних з людьми з обмеженими можливостями», 2011: URL: www.who.int/disabilities/world_report/2011/report/en.

13. Письмові зауваження, надані Центром з репродуктивних прав, Європейським форумом людей з інвалідністю, Міжнародним центром з правового захисту прав людини (Interights), Міжнародною спілкою людей з інвалідністю, Центром захисту осіб з психічними розладами, 16 серпня 2011 року: URL: http://mdac.info/sites/mdac.info/files/Gauer%20v%20%20France_Submission_ECHR_FINAL.pdf

14. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН №48/96.

15. «Без перешкод, без обмежень», Ресурсний центр SALTO-YOUTH, 2008: URL: www.salto-youth.net/downloads/4-17-913/NoBarriersNoBorders.pdf.

16. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.: URL: <http://www.rada.gov.ua>.

17. Коляденко Н.В. Теоретико-методичні основи та інструментарій сприяння розвитку трудової активності і конкурентоспроможності інвалідів на ринку праці: монографія / Н.В. Коляденко. К. : ІПК ДСЗУ, 2014. с. 87

18. Від соціального забезпечення до соціальної політики: 36. наук. ст. / За ред. Я. А. Жаліла. К, 2001.

19. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії. Закон України від 5.10.2000 р , № 2017: URL: III // www.rada.org.ua

20. Юрій С. І. Соціальне страхування [підручник] / С. І. Юрій, М. П. Шаваріна, Н.В. Шаманська. К.: Кондор. 2004. 464 с.
21. Стратегія заміни системи пільг на адресну грошову допомогу населенню. Затверджена Постановою Кабінету Міністрів від 2.03.2002 р. № 253:URL:www.rada.org.ua
22. Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>
23. Бондар Н.О. Передумови виникнення та формування сучасного світогляду щодо моделей інвалідності: міжнародний досвід / Н.О. Бондар // Бізнес Інформ. 2013. № 3.
24. Богданова І.М. Соціальна педагогіка: навч. посібник / І.М. Богданова; ПНПУ імені К. Д. Ушинського. : Харків: Бурун Книга, 2011. : 160 с.
25. Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>
26. Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>
27. Інвалідність та суспільство: навчально-методичний посібник. За заг. ред. Байди Л.Ю., Красюкової-Еннс О.В. / Кол. авторів: Байда Л.Ю., Красюкова-Еннс О.В., Буров С Ю., Азін В.О., Грибальський Я.В., Найда Ю.М.:К., 2012.,216 с.
28. Верховод І.С., Леушина О.А. Система соціально-професійної реабілітації та працевлаштування інвалідів в Україні. Мелітополь: Колор Принт, 2010., 156 с.
29. Oliver M. The Politics of Disablement. — Basingstoke: Macmillan, 1990
30. Праця та зайнятість осіб з інвалідністю в Україні: Національна доповідь / Міністерство праці та соціальної політики України, Науково-дослідний інститут соціально-трудових відносин Мінпраці України. – К., 2009. – 227 с.:URL: www.minpraci.gov.ua/.
31. Лесько О.Й. Зайнятість та професійна реабілітація осіб з обмеженими фізичними можливостями (методологія, проблеми, шляхи вирішення) [Текст]:

дис... канд. екон. наук: 08.09.01; Олександр Йосипович Лесько; НАН України, Рада по вивченню продуктивних сил України.К., 2003., 262 с.

32. Праця та зайнятість осіб з інвалідністю в Україні: Національна доповідь / Міністерство праці та соціальної політики України, Науково-дослідний інститут соціально-трудових відносин Мінпраці України. К., 2009. 227 с. : URL: www.minpraci.gov.ua/.

33. Коляденко Н.В. Теоретико-методичні основи та інструментарій сприяння розвитку трудової активності і конкурентоспроможності інвалідів на ринку праці; Ін-т підгот. кадрів Держ. служби зайнятості України.Київ : ППК ДСЗУ, 2014., 233 с.

34. Цісецький О. Досвід зарубіжних країн у забезпеченні зайнятості населення / О.Цісецький // Регіональні аспекти розвитку і розміщення продуктивних сил України. 2001. Вип. 5. 181 с.

35. Вегера С. Європейські соціальні стратегії і Україна // Україна: аспекти праці. 2001.№6.

36. Право осіб з інвалідністю на працю: стан реалізації та перспективи: Інформаційноаналітичні матеріали до слухань комітету ВРУ у справах пенсіонерів, ветеранів та інвалідів / Міністерство соціальної політики України, Державна установа Науково-дослідний інститут соціально-трудових відносин, 2013. 37 с.

37. Інвалідність та суспільство: навчально-методичний посібник. За заг. ред. Байди Л.Ю., Красюкової-Еннс О.В. / Кол. авторів: Байда Л.Ю., Красюкова-Еннс О.В., Буров С Ю., Азін В.О., Грибальський Я.В., Найда Ю.М. К., 2012. ,216 с.

38. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні: Закон України від 21.03.1991 № 875-ХІІ :URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/875-12>.

39. Департамент ООН з економічних і соціальних питань (ДЕСП), 1994

40. Коляденко Н.В. Теоретико-методичні основи та інструментарій сприяння розвитку трудової активності і конкурентоспроможності інвалідів на

ринку праці; Ін-т підгот. кадрів Держ. служби зайнятості України. Київ : ПІК ДСЗУ, 2014. ,233 с.

41. Богданов С., Мойса Б. Пропозиції до політики щодо працевлаштування осіб з інвалідністю (Policy Paper). К.: Лабораторія законодавчих ініціатив, 2017. 40 с.

42. Конвенція ООН про права інвалідів : Резолюція Генеральної асамблеї ООН № 61/106, прийнята на шістдесят першій сесії ГА ООН 2006 р. (Конвенцію ратифіковано законом України № 1767- VI від 16.12.2009)

43. Інвалідність та суспільство/ Навчальний посібник.К. 2012 .184с.

44. Rights, not charity. National Commission Persons with Disability (KNPD), 2007.

45. Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст (Бруно Неделек. «Стаття 14 Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод») / за ред. О.Л. Жуковської. К.: ЗАТ «ВІПОЛ», 2004. 960с

46. Конвенція ООН про права інвалідів. Резолюція Генеральної асамблеї ООН № 61/106, прийнята на шістдесят першій сесії ГА ООН 2006 р. (Конвенцію ратифіковано Законом України № 1767- VI від 16.12.2009).

47. Конвенція ООН про захист прав людини і основоположних свобод. Рада Європи, 4 листопада 1950 р. (Конвенцію ратифіковано Законом України № 475/97-ВР (475/97-ВР) від 17.07.97).

48. Конвенція ООН про права дитини. Схвалена на 44-й сесії Генеральної Асамблеї ООН. Резолюція 44/25 від 20 листопада 1989 р., ООН A/RES/44/25 (Ратифікована Постановою ВР N 789-12 від 27.02.91).

49. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. Прийнято 16 грудня 1966 р. Генеральною Асамблеєю ООН. Док. ООН A/RES/2200 A (XXI). (Ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР N 2148 VIII (2148!08) від 19.10.73).

50. Ситуація на ринку праці та діяльність державної служби зайнятості у січні 2022 року : URL:www.dcz.gov.ua.

51. Право соціального забезпечення в Україні : підручник / О. М. Ярошенко, Г. О. Барабаш, Н. М. Вапнярчук та ін. ; за ред. О. М. Ярошенка. 4- те вид., переробл. і допов. Х. : Право, 2015. 458 с.
52. Шаманська Н. Соціальний захист населення в контексті надання соціальних допомог: сучасний стан і пріоритети. / Галицький економічний вісник. 2013. №2(41). с. 48.
53. Державна служба статистики. Режим доступу: URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
54. Дубич К. Практика соціального забезпечення конкретних категорій населення : навч. посіб.. Т.2. Львів : Магнолія 2006, 2017. 428 с.
55. Аалтонен Е. Система соціального захисту і соціальної освіти у Фінляндії / Е. Аалтонен // Соціальна політика і соціальна робота. 2014. № 3. С. 31–38.
56. Кисільова Т. М. Соціальна політика в умовах глобалізації / Т. М. Кисільова:URL: <http://www.niss.gov.ua/table/jalilo18 /011.htm>.
57. EmployAbility: a resource guide on disability for employers in Asia and Pacific / Debra A. Perry, editor. Bangkok: ILO, 2007.
58. Балашов А.М. Сучасні проблеми соціального захисту населення України // Економіка та держава. 2013. №1. С. 84.
59. Єрмоменко В. В. Підстави виникнення трудових правовідносин: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.05 / Національна юрид. Академія України ім. Я. Мудрого. Харків, 1998. 18 с.
60. Порядок взаємодії органів праці та соціального захисту населення, центрів зайнятості, відділень Фонду соціального захисту інвалідів, центрів професійної реабілітації інвалідів і навчальних закладів системи Мінпраці щодо працевлаштування інвалідів: затв. наказ. Мін. праці та соціальної політики від 03.05.2007р. № 201. Офіційний вісник України. 2007. № 36. Ст. 1423.
61. Чічкань М. В. Правове регулювання соціального захисту інвалідів в Україні: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05 / Націон. ун-т внутрішн. справ. Харків, 2009. 176 с.

62. Горова О. Правове становище інвалідів. Юридична Україна. 2006. № 9. С. 7.
63. Корнієнко С. Сутність та пріоритетні напрями державної політики України в сфері соціального захисту дітей з інвалідністю на сучасному етапі. Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. 2011. № 2. С. 275–283.
64. Лукашевич М. П. Критерії ефективності працевлаштування інвалідів. Актуальні проблеми професійної самореалізації осіб з особливими потребами на ринку праці : матеріали кругл. столу, Київ, 12 груд. 2007 р. Київ, 2008. С. 29–38.
65. Про охорону праці: Закон України від 14 жовт. 1992 р. № 2694- XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 49. Ст. 668.
66. Прес-реліз Європейського форуму з питань інвалідності, 5 січня, 2011 р.:URL: www.edf-ferph.org/Page_Generale.asp?DocID=13855&thebloc=26586
67. Альянс міжнародних організацій щодо осіб з інвалідністю:URL www.internationaldisabilityalliance.org
68. Carol Miller та Bill Albert, «Mainstreaming disability in development: lessons from gender mainstreaming», 2005:URL : www.dfid.gov.uk/r4d/PDF/Outputs/Disability/RedPov_gender.pdf
69. Paul Hunt, A Critical Condition Hunt, P. 1966, Stigma: The Experience of Disability: London
70. Конвенція про права інвалідів. Резолюція Генеральної асамблеї ООН № 61/106, прийнята на шістдесят першій сесії ГА ООН 2006 р. (Конвенцію ратифіковано законом № 1767-VI від 16.12.2009).
71. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Рада Європи, 4 листопада 1950 р. (Конвенцію ратифіковано Законом
72. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (Міжнародний пакт ратифіковано Указом Президії Верховної Ради

Української РСР N 2148 VIII (2148!08) від 19.10.73). Прийнято 16 грудня 1966 р. Генеральною Асамблеєю ООН. Док. ООН A/RES/2200 A (XXI).

73. Конвенція про права інвалідів. Резолюція Генеральної асамблеї ООН № 61/106, прийнята на шістдесят першій сесії ГА ООН 2006 р. (Конвенцію ратифіковано законом № 1767-VI від 16.12.2009)

74. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (Міжнародний пакт ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР N 2148 VIII (2148!08) від 19.10.73). Прийнято 16 грудня 1966 р. Генеральною Асамблеєю ООН. Док. ООН A/RES/2200 A (XXI).